

Muinaisen Egyptin uskonnosta

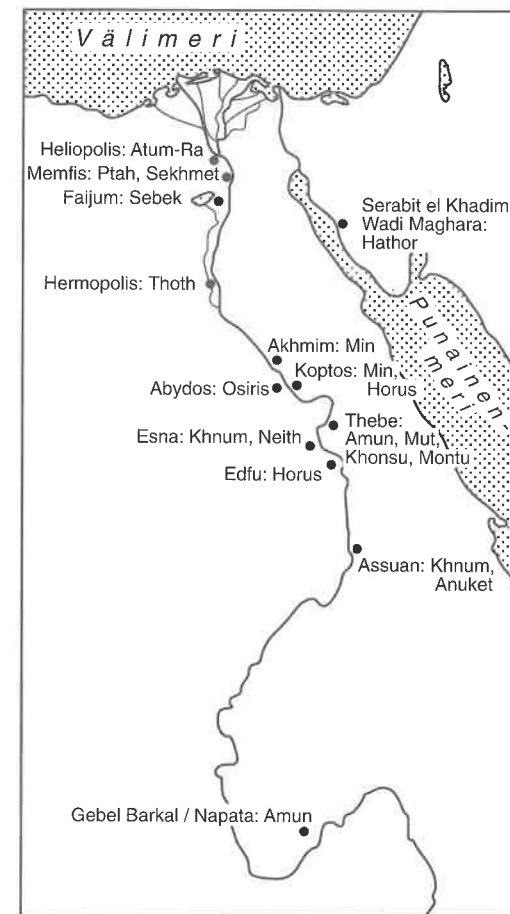
Rostislav Holthoer

Egyptin maantieteellinen sijainti Aasian ja Afrikan rajamailla ei tehnyt siitä, kuten saattaisi arvella, eri kulttuurien läpikulkuväylää. Maa pysyi pitkään eristettynä keränten kulttuuriinsa piirteitä enimmäkseen Afrikasta, mutta myös Aasiasta. Jo vuoden 3000 eKr. paikkeilla kehittyi ajatus jumalallisesta monarkiasta, ihmisten ja jumalten tahtojen välittäjästä. Hänestä käytettiin nimitystä *per-a'a*, farao eli 'suuri talo' eikä kuten Mesopotamiassa LÚ-GAL, 'suuri ihminen'. Farao ei siis ollut mikään valloittaja eikä voimahahmo; hän ei myöskään ollut pappi vaan jumalallinen hallitsija. Tässä suhteessa Egyptin uskonto on ainutlaatuinen ihmiskunnan vanhimpien uskontojen joukossa. Ainutlaatuinen se oli myös luvattessaan edesmenneille paratiisimaisen haudantakaisen ikuisuuden. Egyptiläinen elinympäristö oli sekin ainutlaatuinen. Siitä egyptiläiset ammensivat uskonnolleen inspiraatiota tehden siitäkin ainutlaatuisen. Se sai historiankirjoituksen isän, Herodotoksen, toteamaan noin 450 eKr., että egyptiläiset olivat erilaisia kuin muut kansat.

Egypti tunnetaan rajoitetusta elinympäristöstään. Sukupolvet toistensa jälkeen ovat asuttaneet samoja alueita ja jättäneet jälkeensä ikuiset muistomerkkinsä kuten haudat ja temppelit. Vanhin esimerkki uskonnon olemassaolosta Egyptissä tavattiin vuonna 1965 Gebel Sahaba -vuoren juurelta, Egyptin ja Sudanin rajalta. Noin 12 000 vuotta sitten siihen paikkaan haudattiin 48 Niilinlaakson asukasta. He lepäsivät kyyristyneinä vasemmalle kyljelle, kädet pään alla, asennossa jossa Dallasissa sijaitsevan

Southern Methodist Universityn retkikunta heidät löysi. Vainajilla ei ollut mukanaan hautalahjoja, mutta kivettyneiden luurankojen samankaltainen lepoasento osoittaa, että jo tähän aikaan oli kehittynyt uskomus maallisen vaelluksen jälkeisestä ikuisesta levosta.

Tuohon aikaan ilmasto oli kosteampaa ja alue, joka nykyään on aavikkoa, oli silloin savannia. Vasta neljä ja puoli vuosituhatta sitten vakiintuivat ne luonnonolot, jotka vallitsevat Egyptissä vielä tänäkin päivänä. Ainoastaan kolme prosenttia koko maan pinta-alasta, noin miljoonasta neliökilometristä, on hedelmällistä ja viljelykel-poista; loppu on aavikkoa. Raja Niilinvirran tuntumassa olevan hedelmällisen maan ja sitä ympäröivän aavikon välillä on kuin kynällä vedetty, ja käytännössä voikin seistä kuoleman ja elämän rajamailla, yksi jalka aavikolla, toinen ruohikolla. Egyptissä puhaltaa lähes koko ajan vilpoinen pohjoistuuli. Tuulahduksen kuolemaa saattaa kokea helmi- ja maaliskuussa, kun poikkeuksellisesti puhaltaa kuuma *hamasiin*. Silloin tuulensuunta muuttuu 50 päiväksi. Kuolemasta ja kaaoksesta egyptiläiset saivat muistutuksen myös silloin, kun Niili kuumien kesän jälkeen alkoi tulvia peittääkseen viideksi kuukaudeksi viljelysmaat alleen. Vasta helmikuussa pellot olivat nitraattipitoisen lietteen hedelmöittäminä taas paljaat ja valmiit vastaanottamaan kylväjän siemenet. Laskuveden paljastamat maakummut antoivatkin egyptiläisille aiheen maailman-sa luomistarinalle.

Egyptin kartta, johon on merkitty maan tärkeimmät kulttipaikat. Ne ovat ryhmittyneet Memfis ja Teebe (Thebe) -nimisten pääkaupunkien läheisyyteen. Egyptin jumalilla oli myös kulttipaikkoja maan rajojen ulkopuolella, kauneuden ja rakkauden lehmäpäisellä Hathor jumalattarella Siinaissa ja hedelmällisyyden Amen (Amun)-jumalalla Ylä-Nubiassa. Uuden Valtakunnan lopulla tätä jumalaa palvottiin myöskin Syyriassa, Libanonissa ja Palestiinassa.

Jumalten luonne

Muinaisessa Egyptissä jumalien uskottiin muodostaneen perheitä, ns. triadeja, joihin sisältyivät isä, äiti ja lapsi. Triadit vaihtelivat paikkakunnasta riippuen, siten suosien ja edistäen egyptiläistä polyteismia.

Kuva 1. Apissonni on luojajumala Ptahin, maallinen inkarnaatio. Sonnin tuli olla musta. Otsassa piti olla valkoinen kolmio ja hännässä kolme valkoista hiusta. Apiksen palvontaan liittyi samanlaisia piirteitä kuin Dalai Lamankin kunnioittamiseen. Vanhan kuoltua haettiin samanaikaisesti syntynyttä uutta kohdetta.

Lähde: R. Holthoerin kokoelmista.

Muinaisessa Memfis-nimisessä pääkaupungissa oli triadina luojajumala Ptah, hänen puolisonsa leijonapäinen taistelun jumalatar Sakhmet (= vahva) sekä heidän poikansa lootusjumala Nefertum, jolla alkumeressä kelluvana kukkana oli luomismyyteissä tärkeä osa. Myöhemmin pääkaupungiksi kehittyneessä Teebessä (nyk. Luksor) palvottiin hedelmällisyyden Amen-Ra-jumalaa, jonka vaimona oli myös leijonapäinen äitiyden jumalatar Mut. Heidän poikansa Khonsu oli kuun ja ajanlaskun aina nuortuva jumala. Elefantinen (nyk. Assuan) Khnumille ja Satikselle syntyi tytär Anukis. Kaikki kolme liittyivät virtaavaan veteen ja ensimmäiseen kata-raktiin (= Niilin koski). Triadia ei pidä sekoittaa kolminaisuuteen, jossa yhdellä jumalalla on kolme aspektia tai ilmenemis-muotoa. Triadit yleistyivät Uuden valtakunnan aikana ja sitä seuranneina kausina. Esimerkkinä kolminaisuudesta taas mainit-takoon manalan jumala Ptah-Sokar-Osiris,